

ZARZĄD OPP ODPOWIE ZA SZKODĘ WYRZĄDZONĄ SWOJEJ ORGANIZACJI

Nowelizacja ustawy o pożytku uregulowała zasady odpowiedzialności członków zarządu, a także rady nadzorczej, komisji rewizyjnej i likwidatorów organizacji pożytku publicznego, inaczej niż dla organizacji, które takiego statusu nie mają. Obecnie członkowie władz OPP ponoszą odpowiedzialność według wyższych wymagań, a także mogą ponosić odpowiedzialność solidarną.

RADOŚLAW SKIBA

Weszły w życie (12 marca 2010 r.) przepisy zmieniające ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, które wprowadziły m.in. nowe zasady odpowiedzialności członków zarządu oraz wewnętrznego organu kontroli organizacji mających status pożytku publicznego (OPP) za szkodę wyrządzoną organizacją działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub postanowieniami statutu. Nowe zasady odpowiedzialności określa nowy art. 27b. Wyjaśniamy znaczenie oraz konsekwencje wprowadzenia nowych zasad odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną swojej organizacji.

Pamiętamy, że art. 27b ustawy o pożytku reguluje zasady odpowiedzialności odszkodowawczej wyłącznie członków organów organizacji mających status OPP. Tak więc odpowiedzialność członków władz pozostałych organizacji, które takiego statusu nie mają, nadal oparta jest na zasadach ogólnych i wynika z art. 471 k.c. lub art. 415 k.c.

Co już było? Ogólne zasady odpowiedzialności

Należy zaznaczyć, że art. 27b nie wprowadza zupełnie nowej odpowiedzialności

Treść art. 27b

1. Członek organu zarządzającego, organu kontroli lub nadzoru organizacji pożytku publicznego oraz likwidator organizacji pożytku publicznego odpowiada wobec tej organizacji za szkodę wyrządzoną działaniem lub zaniechaniem sprzecznym z prawem lub postanowieniami statutu organizacji pożytku publicznego, chyba że nie ponosi winy.
2. Członek organu zarządzającego, organu kontroli lub nadzoru oraz likwidator organizacji pożytku publicznego powinien przy wykonywaniu obowiązków dołożyć staranności wynikającej z zawodowego charakteru swojej działalności.
3. Członek organu zarządzającego, organu kontroli lub nadzoru organizacji pożytku publicznego wykonujący swoje obowiązki społecznie jest obowiązany dokładać przy tym należytej staranności.
4. Jeżeli szkodę, o której mowa w ust. 1, wyrządziło kilka osób wspólnie, osoby te ponoszą odpowiedzialność solidarną.

ści członków władz za wyrządzoną szkodę, lecz modyfikuje obowiązujące już wcześniej zasady tej odpowiedzialności. Do tej pory bowiem członkowie zarządu oraz organu kontroli mogli ponosić odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną organizacją na zasadach ogólnych – wynikających z art. 471 lub 415 Kodeksu cywilnego (dalej jako: k.c.).

Art. 471 k.c. mówi o odpowiedzialności za nienależyte wykonanie zobowiązania do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą organizacji pozarządowej. Jest to tzw. **odpowiedzialność odszkodowawcza kontraktowa**. „Dłużnik” obowiązany jest do naprawienia szkody (np. poprzez przywrócenie stanu poprzedniego, a najczęściej poprzez zapłatę odszkodowania) wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie wynika z okoliczności, za które nie ponosi on odpowiedzialności. Na podstawie tego przepisu dłużnik odpowiedzialny jest za niezachowanie należytej staranności (art. 472 k.c.). Takim „dłużnikiem” w rozumieniu tego przepisu może być również członek zarządu lub organu nadzoru organizacji pozarządowej, jeżeli wiąże go z organizacją np. umowa o pracę lub umowa zlecenia.

Przykład

Zarząd Fundacji nieprawidłowo rozliczył dotację uzyskaną z urzędu miasta i organizacja została zobowiązana do jej zwrotu. Na ten cel Fundacja musiała zaciągnąć oprocentowaną pożyczkę. Nowy zarząd wystąpił w imieniu Fundacji z roszczeniem przeciwko członkom poprzedniego zarządu o odszkodowanie z tytułu strat poniesionych przez Fundację w wyniku nienależytego wykonywania przez nich swoich obowiązków.

Natomiast zgodnie z art. 415 k.c. każdy, kto ze swojej winy wyrządził drugiemu szkodę, zobowiązany jest do jej naprawienia. Jest to tzw. **odpowiedzialność za czyn niedozwolony**. Może być związana zarówno z działaniem, jak i z zaniechaniem. Czyn sprawcy pociągający za sobą odpowiedzialność cywilną musi wykazywać cechy (znamiona) takie, jak bezprawność czynu i wina w znaczeniu subiektywnym. Bezprawność czynu oznacza jego sprzeczność z obowiązującym porządkiem prawnym. Winę można natomiast przypisać sprawcy czynu w sytuacji, w której istnieją podstawy do negatywnej oceny jego zachowania z punktu widzenia zarówno obiektywnego, jak i subiektywnego (*wyrok SN z dn. 7.05.2008 r., sygn. akt II CSK 4/08, LEX nr 424363*).

Przykład

Członek zarządu przełał część pieniędzy Stowarzyszenia z konta organizacji na swoje prywatne konto, a następnie za pomocą tych pieniędzy spłacił swój kredyt w banku. Po ujawnieniu tego faktu przez Komisję Rewizyjną osoba ta została odwołana z zarządu oraz zostało przeciwko niej złożone do prokuratury zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa oraz pozew do sądu o zapłatę odszkodowania.

Niemniej jednak te ogólne, podstawowe zasady odpowiedzialności czasem ustawodawca uznaje za niewystarczające i wprowadza szczególne podstawy odpowiedzialności odszkodowawczej. Takie szczególne zasady wprowadzono najpierw w przepisach Kodeksu spółek handlowych (Ustawa z dn. 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych – dalej jako k.s.h.) w stosunku do osób zasiadających w organach spółek kapitałowych, a od 12 marca 2010 r. w ustawie o pożytku w odniesieniu do osób pełniących funkcje w organach organizacji mających status organizacji pożytku publicznego.

Jak w spółkach

Przepis art. 27b ustawy o pożytku odpowiada w swej treści art. 293 k.s.h. i art. 483 k.s.h. Zgodnie z tymi przepisami członek zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej i likwidator odpowiadają wobec spółki za szkodę wyrządzoną działaniem lub zaniechaniem

sprzecznym z prawem lub postanowieniami umowy spółki, chyba że nie ponoszą winy. Przy wykonywaniu swoich obowiązków powinni oni dołożyć staranności wynikającej z zawodowego charakteru swojej działalności. Jeżeli szkoda wyrządziło kilka osób wspólnie, odpowiadają za szkodę solidarnie (art. 294 k.s.h.).

Tak więc w przypadku spółek obowiązuje system, w którym spółka może wnosić o odszkodowanie od osób pełniących funkcje członka zarządu lub innego organu. Odpowiedzialność dotyczy zaniechania i działania oraz jest solidarna między członkami wszystkich władz. Zaniechanie to brak wymaganego działania w przypadku organizacji – to np. niezłożenie w wymaganym terminie sprawozdania z realizacji zleconego zadania publicznego.

Podobieństwo regulacji odpowiedzialności członków władz spółek oraz OPP pozwala na wykorzystanie poglądów doktryny i orzecznictwa sądowego odnoszącego się do tych przepisów do interpretacji art. 27b ustawy o pożytku.

Odpowiedzialność członków władz OPP

Zgodnie z art. 27b ustawy członek zarządu, organu kontroli lub nadzoru albo likwidator OPP jest obowiązany naprawić szkodę wyrządzoną tej organizacji wskutek naruszenia prawa lub postanowień statutu, do których przestrzegania jest on obowiązany, ponieważ jest związany organizacyjnie z OPP, chyba że to niewykonanie lub nienależyte wykonanie nie jest przez niego zawinione, gdyż przy wykonywaniu swych obowiązków dołożył wymaganej staranności. Oznacza to, że jeżeli członek organów OPP naruszy postanowienia statutu i tym działaniem wyrządzi organizacji szkodę, będzie zobowiązany do jej naprawienia.

Przykład

Członkowie zarządu Stowarzyszenia mającego status OPP wbrew postanowieniom statutu użyczają lokal należący do Stowarzyszenia jednemu z członków zarządu, który wykorzystuje go do swoich prywatnych celów. Stowarzyszenie na podstawie art. 27b ustawy o pożytku może wystąpić przeciwko członkom zarządu z roszczeniem o odszkodowanie za straty poniesione o tego tytułu.

Celem odrębnego uregulowania odpowiedzialności odszkodowawczej członków zarządu, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej i likwidatorów OPP było zapewne przede wszystkim ściśle określenie powodów odpowiedzialności polegającej na niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu stosunku łączącego ich z OPP, szczególnie gdy członkowie tych organów nie są związani z organizacją żadną umową regulującą ich obowiązki. Niewykonanie lub nienależyte wykonanie musi się łączyć z naruszeniem przepisów obowiązującego prawa lub postanowień statutu.

Przesłanki odpowiedzialności

Powodami uznania odpowiedzialności odszkodowawczej członka zarządu lub innego organu albo likwidatora OPP są (art. 27b):

» niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków (np. zawarcie niekorzystnej umowy, bezpodstawne zwolnienie pracownika, prowadzenie działalności gospodarczej wbrew zapisom statutowym, nierozliczenie uzyskanej dotacji, nieprawidłowe rozliczenie z urzędem skarbowym);

» szkoda (np. zapłacone kary, odszkodowania, zwrócone dotacje, wartość rzeczy sprzedanych poniżej wartości, utracone odsetki, czynsz, itp.);

» związek przyczynowy pomiędzy niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem obowiązków a szkodą (np. jeśli zarząd zwolnił bezpodstawnie pracownika, a ten otrzymał odszkodowanie od organizacji za niesłuszne zwolnienie, to można stwierdzić związek pomiędzy działaniem zarządu a szkodą poniesioną przez organizację);

» zawinięcie niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków. Wina to albo działanie umyślne, albo niedołożenie należytej staranności, a w wypadku zarządu niezachowanie staranności wynikającej z zawodowego charakteru działalności. Na przykład zarząd kupił za pieniądze organizacji obligacje spółki X, ale nie sprawdził starannie jej sytuacji finansowej. Spółka ogłosiła upadłość i organizacja straciła zainwestowane pieniądze – zarząd odpowiada za szkodę, ponieważ nie dołożył należytej staranności.

Organizacja powinna udowodnić szkodę, niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązków oraz związek

przyczynowy między szkodą a niewykonaniem/nienależytym wykonaniem obowiązków. Na członku zarządu, innego organu albo likwidatorze spoczywa ciężar udowodnienia braku winy, czyli dołożenia należytej staranności przy wykonywaniu obowiązków (por. wyrok SN z dn. 9 lutego 2006 r., V CSK 128/05).

W praktyce dochodzenie roszczeń odszkodowawczych przez OPP będzie odbywało się na drodze sądowej. OPP musi złożyć pozew o zapłatę odszkodowania i w pozwie wykazać okoliczności, o których mowa jest wyżej. Oczywiście pomiędzy OPP a pozwanym lub pozwanymi (członkami organów) może zostać zawarta ugoda.

„Staranność” władz OPP

Osoba, w stosunku do której zostały podniesione roszczenia wynikające z art. 27b, może uchylić się od odpowiedzialności, wykazując, iż nie ponosi winy za powstałą szkodę. Kiedy?

1. Od członków władz niewykonywających swoich funkcji społecznie wymaga się zachowania nie tylko należytej staranności, ale zachowania szczególnej staranności wynikającej z zawodowego charakteru działalności prowadzonej przez osobę odpowiedzialną, która stara się wykazać brak swojego zawinienia. Oznacza to, że sąd będzie badał, czy taka osoba była tak staranna przy prowadzeniu spraw OPP. Aby obronić się przed koniecznością zapłaty odszkodowania, nie wystarczy więc wykazanie, że dochowało się należytej „przeciętnej” staranności. Od „profesjonalnych” członków władz OPP (nie wykonują swoich obowiązków społecznie, ale za wynagrodzeniem) wymaga się zachowania takiej staranności, jak od menadżerów spółek kapitałowych.

Wykonywanie obowiązków przez profesjonalnych członków władz OPP z zachowaniem staranności wynikającej z zawodowego charakteru ich działalności obejmuje w szczególności znajomość procesów organizacyjnych, finansowych, ale także kierowania zasobami ludzkimi oraz znajomości obowiązujących prawa i następstw z niego wynikających w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej (por. wyrok SN z dn. 17 sierpnia 1993 r., sygn. akt III CRN 77/93).

2. Osoby pełniące społecznie swoje funkcje w OPP są oceniane według „normalnego” standardu, tj. zachowania należytej staranności.

Przyjmuje się, że już samo podjęcie się wykonywania obowiązków członka zarządu (lub innego organu) w sytuacji braku odpowiedniego wykształcenia i wiedzy lub doświadczenia potrzebne do prowadzenia spraw i reprezentowania powinno być kwalifikowane jako naruszenie wymaganej staranności i sumienności.

Przykład

Nowymi członkami zarządu OPP wybrano młode osoby nie mające doświadczenia i wiedzy w zakresie realizacji projektów i rozliczania dotacji. W powodu błędów poczynionych przez te osoby OPP musi zwrócić dotację. Jeżeli OPP wystąpi do sądu przeciwko członkom zarządu o odszkodowanie, to nie będą oni mogli skutecznie bronić się tym, że nie ponoszą winy, ponieważ nie wiedzieli, jak należy postępować, z uwagi na brak doświadczenia i umiejętności.

Aby dochodzić odszkodowania od członków organów OPP, jeżeli nie naprawią szkody dobrowolnie, organizacja musi wystąpić z powództwem do sądu. Reprezentuje ją zarząd, chyba że ze statutu wynika co innego. Zwykle więc dochodzenie przez OPP odszkodowania od członków zarządu będzie wiązało się ze zmianą zarządu. Członkowie OPP nie mają uprawnienia do występowania do sądu z powództwem zamiast OPP.

Inna nowość – odpowiedzialność solidarna

Art. 27b ust. 4 ustawy stanowi, że jeżeli szkodę wyrządziło kilka osób wspólnie, osoby te ponoszą odpowiedzialność solidarną.

Jeżeli szkoda OPP zostanie naprawiona przez jedną lub kilka odpowiadających solidarnie osób, pozostałe osoby są zwolnione od odpowiedzialności. Osoba/osoby, które pokryły szkodę, mogą domagać się zwrotu wypłaconego odszkodowania od pozostałych w takich częściach, jakie wynikają z ich udziału w odpowiedzialności. „Solidarność” odnosi się tylko do członków organu, którzy działali w zamierzony sposób. Może się więc okazać, że zwinili tylko niektórzy, co spowoduje, że pozostałe nie będą uczestniczyły w odpowiedzialności solidarnej (np. niektórzy członkowie zarzą-

Odpowiedzialność solidarna oznacza, że poszkodowana OPP może żądać od każdego z członków zarządu lub organu kontroli (np. komisji rewizyjnej stowarzyszenia, rady fundacji) całości lub części odszkodowania. Na przykład, jeżeli w zarządzie były trzy osoby i wspólnie wyrządziły one szkodę, to wówczas organizacja może dochodzić od każdego z nich całego odszkodowania lub od każdego po 1/3).

du nie brali udziału w podejmowaniu decyzji powodującej szkodę lub głosowali przeciw¹. Osoba/osoby, od których zasądzono odszkodowanie, muszą dochodzić roszczeń regresowych, czyli zwrotu od pozostałych tej części odszkodowania, która przypada na te osoby w odrębnym procesie, w którym muszą wykazać, że pozostali członkowie organu również ponoszą odpowiedzialność za szkodę (art. 441 § 1 k.c.).

¹ A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t.1, Komentarz do art. 1-300 k.s.h., LEX, 2010, wyd. VII.

PODSTAWA PRAWNA

» Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.), zwana ustawą o pożytku

» Ustawa z dn. 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 28, poz. 146)

» Ustawa z dn. 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.)

RADOSŁAW SKIBA – prawnik, wykładowca Collegium Civitas, szkolenowiec i ekspert ds. prawa organizacji pozarządowych.